

STRATÉGIA OCHRANY LESA PRED PÔSOBNÍM SEKUNDÁRNYCH ŠKODLIVÝCH ČINITEĽOV PRE ROKY 2008 A 2009

ANDREJ KUNCA, MILAN ZÚBRIK, JOZEF VAKULA, ANDREJ GUBKA

Úvod

Výskyt živelných kalamít a kalamít sekundárnych škodlivých činiteľov je v posledných rokoch stále častejší a dôsledky rozsiahlejšie. Následné riešenie kalamitnej situácie si vyžaduje dôslednú prípravu pre zvládnutie administratívnych ako aj terénnych prác.

Po vetrovej kalamite Alžbeta z 19. 11. 2004 Lesnícka ochrannárska služba vypracovala začiatkom roka 2005 pre kalamitné odštepne závody Lesov SR, š. p. stratégiu ochrany pred pôsobením sekundárnych škodlivých činiteľov. V dôsledku výskytu nových vetrových kalamít, najmä z 23. 8. 2007 a rozsiahleho šírenia podkôrníkovej kalamity, vypracovala Lesnícka ochrannárska služba na požiadanie aktuálnu stratégiu boja proti hmyzím škodcom pre kalamitné regióny obhospodarované Lesmi SR, š. p. Hlavným škodlivým činiteľom, na ktorého sa opatrenia v prevažnej väčšine vzťahujú, je lykožrút smrekový.

Analýza stratégie

Stratégia ochrany a obrany je rozdelená na 4 hlavné časti:

1. Opatrenia ochrany a obrany
2. Faktory ovplyvňujúce načasovanie zásahov
3. Technické a organizačné opatrenia
4. Špeciálne opatrenia

Opatrenia ochrany a obrany

Ide o konkrétne opatrenia, ktoré sú lokalizované pre:

- a) Vývratiská a polomové plochy,
- b) Porastové steny v blízkosti vývratisiek,
- c) Zapojené porasty v blízkosti vývratisiek,
- d) Medziskládky, odvozné miesta, skládky pre dlhodobé skladovanie dreva,
- e) Opatrenia vo vzťahu k vyhláseným chráneným územiám poškodeným kalamitou,
- f) Novovzniknuté holiny.

Pri príprave opatrení ochrany a obrany LOS vychádzala z týchto základných *princípov*:

1. Po sústredených kalamitách, ktoré poskytujú atraktívnu hmotu pre premnoženie populácií podkôrných druhov škodcov alebo pri kalamitnom premnožení podkôrných druhov škodcov, je hlavnou metódou integrovaného manažmentu škodcov (IMS) včasné spracovanie naletenej, alebo atraktívnej drevnej hmoty. Je to hlavná zásada, pri nesplnení ktorej je výsledok realizácie ostatných opatrení ochrany lesa nedostatočný až takmer nulový. Rýchlosť spracovávania je kľúčová a závisí na administratívnych úkonoch súvisiacich s dodržaním platnej legislatívy a na technickej dostupnosti kalamitísk lesnými cestami.
2. Pri rozptýlených kalamitách sa vyhľadávajú, vyznačujú, spilujú a chemicky, alebo mechanicky (napr. odkôrním) sa asanujú naletené a atraktívne stromy.
3. Asanuje sa tiež kalamitná hmotu na skládkach a odvozných miestach a zvyšky po ťažbe.

4. Po vyčistení kalamitiska od naletenej a atraktívnej hmoty sa početnosť zostávajúcej populácie podkôrneho hmyzu znižuje inštaláciou feromónových lapačov s odparníkmi na špeciálny druh podkôrneho hmyzu.
5. Vo vhodných podmienkach sa kladú tzv. klasické lapáky. Tie sú širokospektrálne a prispievajú k znižovaniu populácie podkôrných druhov hmyzu. Ich asanácia je chemická, alebo mechanická (odkôrnením), prípadne sú už otrávené v čase krátko pred nalietavaním.
6. Za účelom spomalenia dynamiky vývoja populácií podkôrneho hmyzu v sústredenej kalamite sa ako krajné riešenie na zabránenie vzniku veľkoplošnej kalamity používa ošetrovanie pyretroidmi, alebo v poslednom čase pokusne aj biopreparátmi.

Tieto základné princípy boli rozpracované pre:

- obdobie pred začiatkom rojenia v roku 2008,
- obdobie rojenie v roku 2008 a
- jar roku 2009.

Faktory ovplyvňujúce načasovanie zásahov

Časovanie zásahov úzko súvisí s priebehom počasia a s vývojom jednotlivých druhov škodlivých biotických škodcov, najmä lykožrúta smrekového. Tieto faktory sú samozrejme priestorovo odlišné a preto je na ne zvlášť upozornené.

Technické a organizačné opatrenia

Ide o dôležitú časť, ktorá upozorňuje realizátorov opatrení na niektoré skutočnosti, ktoré s tým súvisia a nesmú byť opomenuté. Ide o

Prehľad vhodných pesticídov

V zmysle § 3 ods. 1 písmeno c) zákona č. 193/2005 Z. z. o rastlinolekárskej starostlivosti „každý je povinný používať len registrované prípravky na ochranu rastlín“. Zoznam registrovaných prípravkov zverejňuje kontrolný ústav (Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky – ďalej ÚKSÚP) vo Vestníku Ministerstva pôdohospodárstva SR, ktorý je každoročne aktualizovaný (§ 17 ods. 2 zákona č. 193/2005 Z. z.).

Pre rok 2007 bol „Zoznam registrovaných prípravkov na ochranu rastlín a iných prípravkov – 2007“ uverejnený vo Vestníku Ministerstva pôdohospodárstva SR, ročník 39, čiastka 4 z 27. 3. 2007.

Pre rok 2008 tento zoznam ešte nebol vydaný.

Prehľad vhodnej techniky

Ide o informáciu o možnostiach, ktoré je možné využiť pri realizácii opatrení ako napr. ručné a traktorové pozemné aplikátory, možnosti leteckých aplikácií.

Spôsob kontroly

Navrhlo sa napr. zriadenie podkôrníkových pozorovateľov za účelom zabezpečenia pravidelných a dôsledných kontrol zdravotného stavu porastov.

Tok informácií

Dôležitou súčasťou realizácie prác je tok informácií medzi manažérmi a terénnymi pracovníkmi. Do siete informačného toku boli zahrnutí aj pracovníci Ministerstva pôdohospodárstva SR, Sekcie lesníckej, pracovníci štátnej správy a Lesníckej ochrannárskej služby.

K hlavným informáciám patrí priebeh zabezpečovania prác, šírenie kalamity v priebehu roka, vznik nových kalamít, priebežné hodnotenie účinnosti opatrení, konzultácie so špecialistami LOS.

Spôsob zisťovania účinnosti vykonávaných zásahov

Účinnosť zásahov hodnotí v prvom rade sám obhospodarovateľ prostredníctvom OLH. Pri veľkoplošných zásahoch spolupracujú s OLH špecialisti LOS. V prípade väčších problémov je navrhnuté komisionálne riešenie vzniknutého problému za účasti štátnej správy, obhospodarovateľa a LOS.

Výber vhodných obranných postupov pre konkrétne lokality

LESY SR, š. p., v úzkej spolupráci s LOS a so zástupcami štátnej správy, na základe mapových podkladov v dostatočnom predstihu pred obdobím realizácie opatrení zväžia kalamitnú situáciu v teréne a technické možnosti a navrhnu pre konkrétne lokality vhodné postupy ochrany a obrany.

Režim špeciálnych opatrení

K špeciálnym opatreniam patrí predovšetkým:

- letecký zásah ako aj
- modifikácia opatrení podľa konkrétnych dohôd so štátnou ochranou prírody.

Záver

Výskyt živelných kalamít a následne kalamít sekundárnych škodlivých činiteľov sa dá očakávať aj v budúcnosti. U menších subjektov je do riadenia prác zapojených menej ľudí, informácie sa tak nestrácajú, nevzniká ani informačný šum. U väčších organizácií pracujú celé tímy pre zvládnutie situácie. Je potrebné zabezpečiť práce tak, aby ich realizácia bola na všetkých úsekoch čo sa týka kvality a rýchlosti na rovnakej úrovni. K tomu slúži aj stratégia ochrany a obrany pred biotickými škodcami.

Literatúra

KOLEKTÍV, 2008: Stratégia boja proti hmyzím škodcom v odštepných závodoch Lesov SR, š.p. postihnutých veternou smršťou v dňoch 23.–24. augusta 2007. NLC-LVÚ, Lesnícka ochrannárska služba, 8 p.

Ing. Andrej KUNCA, PhD.

Ing. Milan ZÚBRIK, PhD.

Ing. Jozef VAKULA

Ing. Andrej GUBKA

NLC - Lesnícky výskumný ústav Zvolen

Stredisko lesníckej ochrannárskej služby

Lesnícka 11

969 23 Banská Štiavnica

e-mail: Meno.Priezvisko@nlcsk.org

<http://www.los.sk>